

М. С. Слободяник

**БІБЛІОТЕКА. ДОКУМЕНТ.
КОМУНІКАЦІЇ:**

Вибрані праці

*(до 60-річчя від дня народження
і 35-річчя наукової діяльності)*

УДК 02(081.2)-057.4
ББК 78.3г(4Укр)
С 48

Укладач
Олександр Кириленко

Слободяник М. С.

С 48 **Бібліотека. Документ. Комунікації:** вибрані праці / М. С. Слободяник.; уклад. О. Кириленко, за наук. ред. проф. В.Г. Чернеця. — К.: Ліра-К, 2010. — 308 с.

ISBN 978-966-2174-02-1

У цьому виданні відображено основні напрями науково-дослідної, науково-організаційної та педагогічної діяльності відомого українського бібліотекознавця і документознавця Михайла Семеновича Слободяника.

Видання адресовано викладачам, аспірантам і студентам, бібліотечним працівникам, практикам документально-інформаційної сфери діяльності.

УДК 02(081.2)-057.4
ББК 78.3г(4Укр)

ISBN 978-966-2174-02-1

© Слободяник М. С., 2010
© «Ліра-К», 2010

*Світлій пам'яті моїх батьків Ніни Давидівни Сливняк
і Семена Захаровича Слободяника присвячується*

ПЕРЕДМОВА

Дане видання підготовлено з нагоди 60-річчя від дня народження і 35-річчя наукової діяльності доктора історичних наук, професора, директора Інституту державного управління та інформаційної діяльності, завідуючого кафедри документальних комунікацій Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, головного редактора журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» Михайла Семеновича Слободяника.

Книга відкривається ґрунтовною вступною статтею, підготовленою науковим редактором, ректором Академії, професором, лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки В.Г. Чернецем.

Видання складається з двох розділів — вибраних праць М.С. Слободяника і матеріалів про його життєвий і творчий шлях.

У вибраних працях виділено два підрозділи — «Бібліотекознавство та інформаційна діяльність» і «Документознавство та соціальні комунікації». У представлені публікації, присвячені теоретико-методологічним засадам розвитку цих наук; трансформації змісту діяльності бібліотек та інших інформаційних структур в умовах інформатизації України, вдосконалення вузівської підготовки фахівців з бібліотекознавства та документознавства.

Другий розділ «Вчений. Педагог. Особистість» відкривається офіційними матеріалами про життя і діяльність М.С.Слободяника, інформацією про його наукову школу та інтерв'ю, що взяла у ювіляра його учениця, відомий бібліотекознавець і організатор бібліотечної справи, кандидат історичних наук, доцент О.Б. Виноградова.

У статті кандидата педагогічних наук, доцента О.М. Кобелева проведено ґрунтовний бібліометричний аналіз творчості М.С. Сло-

бодяника. У статті доктора історичних наук, члена-кореспондента НАН України Л.А. Дубровіної проаналізовано внесок ювіляра у формування сучасної концепції розвитку НБУВ.

Документознавчий доробок М.С. Слободяника висвітлено у ґрунтовній статті зав. кафедри КНУКіМ В.В. Бездрабко. Багатогранні сторони діяльності вченого, його наукові здобутки і людські якості висвітлені у публікаціях великої групи відомих українських і російських фахівців, яких пов'язує з ювіляром багаторічна спільна робота і особисті дружні стосунки.

Внесок дослідника у справу підготовки наукових кадрів розкрито в «Науковій школі», де представлено автореферати дисертаційних робіт, керівником яких був М.С. Слободяник.

В кінці видання подано іменний покажчик авторів статей про М.С. Слободяника і список його публікацій, включених до цього видання.

Книга розрахована на наукових працівників у галузі бібліотекознавства, документознавства, теорії соціальних комунікацій, викладачів вишів, аспірантів, працівників бібліотек та інших інформаційних структур.

Укладач О. Г. Кириленко

ВІД РЕДАКТОРА

Відомо, що у науці та освіті чільна роль належить особистості Вченого і Педагога. Попри це безперечне твердження у вітчизняній системі наук документально-комунікаційного циклу раніше не було робіт, що у комплексі давала б уявлення про основні наукові здобутки і особистість дослідника.

Дане видання є першим, що заповнює цю прогалину. Книга відображає наукові результати і дає яскраве уявлення про особистість провідного вітчизняного бібліотекознавця і документознавця, доктора історичних наук, професора Михайла Семеновича Слободяника, і вона підготовлена з нагоди його ювілею.

Він народився 21 грудня 1949 року у м. Поліське Київської області у сім'ї службовців; його мати Ніна Давидівна Сливняк була вчителькою, а батько Семен Захарович Слободяник — працівником культури.

Трудове життя Михайла Семеновича відрізняється різноманітністю і напруженістю. З 1968–1973 роках він без відриву від виробництва навчався у Київському державному інституті культури. Вже у 1972 році прийшов працювати за спеціальністю у відділ НТІ галузевого сільськогосподарського інституту.

У середині 70-х років М.С. Слободяник почав узагальнювати практичний досвід інформаційного забезпечення аграрної науки, що спонукало до вступу у 1979 році до аспірантури Московського державного інституту культури. Під науковим керівництвом доктора технічних наук, професора Костянтина Васильовича Тараканова він у 1982 році захистив кандидатську дисертацію із спеціальності бібліотекознавство та бібліографія на тему «Вдосконалення системи інформаційно-бібліографічного обслуговування спеціалістів НДІ (за матеріалами НДІ з механізації сільського господарства)».

Подальша професійна діяльність у провідних бібліотеках і відомих вишах сприяли формуванню М.С. Слободяника як ученого, педагога і керівника. Дуже плідним для його творчого зростання і реалізації схильності до науково-організаційної та адміністративної праці став період роботи (1986–1997 роки) у Національній бібліотеці України ім. В.І. Вернадського (НБУВ), де він займав посади зав. відділом бібліотекознавства, а з 1992 року — директора Інституту бібліотекознавства. Значну увагу М.С. Слободяник приділив розробці загальнотеоретичних проблем бібліотекознавства, а також прикладним аспектам формування фондів та інформаційно-бібліотечного обслуговування.

Пріоритетний напрям його діяльності у цей період — наукове забезпечення трансформації бібліотеки в умовах інформатизації. Результатом цієї роботи стала розробка і реалізація якісно нової моделі функціонування бібліотеки в системі наукових комунікацій. Творчі здобутки М.С. Слободяника були покладені в основу його першої такої за змістом в Україні докторської дисертації «Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій в період інформатизації», захист якої відбувся в 1995 році.

Новим етапом професійного зростання вченого стала робота на посаді директора однієї з провідних бібліотек в Україні — Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки Української Академії аграрних наук (ЦНСГБ УААН). Протягом 1998–2000 років бібліотека одержала статус наукової установи, що дозволило здійснити дослідження широкого кола проблем, серед яких центральне місце зайняла інформатизація бібліотеки як інформаційно-ресурсної бази АПК України.

Спираючись на попередній досвід із урахуванням нових практичних завдань, була розроблена перспективна модель функціонування ЦНСГБ УААН в умовах інформатизації АПК України. Для її практичної реалізації розроблений ескізний проект мережі електронних сільськогосподарських бібліотек України; здійснювалась автоматизація основних бібліотечних технологічних процесів. М.С. Слободяник ініціював і очолив два крупних проекти, що і сьогодні реалізуються бібліотекою, — підготовку реферативного журналу «Агропромисловий комплекс України» та біобібліографічної серії «Академіки Української Академії аграрних наук».

Важливою особливістю професійної діяльності М.С. Слободяника було постійне поєднання наукової та адміністративної діяльності з педагогічною, яка поступово захоплювала його все більше.

І нарешті він прийняв мужнє рішення присвятити себе підготовці молодих фахівців. У 2002 році доля привела його до святої Лаврської землі. Саме тут у Державній Академії керівних кадрів культури і мистецтв (ДАКККіМ) розпочався якісно новий етап трудової діяльності Михайла Семеновича.

Він почав працювати у новому для себе науково-освітньому напрямі — «Документознавство та інформаційна діяльність». Для досягнення успіху насамперед потрібно було стати помітною постаттю у цьому напрямі науки. Успішне виконання даного завдання підтверджується як працями вченого, що включені до цієї книги, так і публікаціями та посиланнями колег.

Здобута роками важкої праці педагогічна майстерність у поєднанні з толерантністю, вимогливим і доброзичливим ставленням до студентів дозволили йому завоювати повагу студентської молоді і педагогічного колективу. Як завідувач кафедри документальних комунікацій М. С. Слободяник узяв активну участь у підготовці навчальних планів, що були покладені в основу стандарту освіти із спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність», кваліфікаційний рівень — бакалавр. Він залучив до навчального процесу провідних докторів наук, відомих керівників і талановиту молодь.

М.С. Слободяник постійно ініціює цікаві прагматичні та корисні пропозиції, які знаходять розуміння і підтримку керівництва Академії. Серед них: підготовка фахівців за кваліфікаціями «Юридичне і кадрове документознавство», «Документознавець фінансових банківських і підприємницьких структур». Заслуженим авторитетом професійної спільноти як в Україні, так і за її межами, користується міжнародний науковий журнал «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», головним редактором якого є М.С. Слободяник, та щорічна Міжнародна наукова конференція «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики», що з 2004 року постійно організується під керівництвом Михайла Семеновича.

До наукової роботи активно залучаються і студенти, що беруть активну участь у конференціях інститутського та загальнодержавного рівнів, які кафедра документальних комунікацій щорічно проводить у ДАКККіМ.

За ініціативою М.С. Слободяника організовані та результативно працюють аспірантура і спеціалізована рада із захисту кандидатсь-

ких дисертацій із спеціальності «Документознавство, архівознавство». Під науковим керівництвом М.С. Слободяника вже захистили кандидатські дисертації одинадцять аспірантів, а велика група дослідників завершують підготовку дисертацій.

Вибрані праці яскраво відображають плідний шлях становлення та формування вченого, його ґрунтовний внесок у розвиток бібліотекознавства, документознавства, теорії соціальних комунікацій. Книга є яскравим свідченням широти його наукових зацікавлень, джерелом аналізу і подальшого розвитку найскладніших питань наук інформаційно-комунікаційного циклу.

Друга частина книги включає оцінку колегами наукових здобутків М.С. Слободяника та їх роздуми і спогади про спілкування з цією непересічною особистістю.

Бажаю ювіляру нових творчих звершень і досягнень на науково-педагогічній ниві.

науковий редактор,
ректор ДАКККіМ, професор,
лауреат Державної премії України
в галузі науки і техніки

В.Г. Чернець

ЗМІСТ

Передмова	5
Від редактора	7
Розділ I. ВИБРАНІ ПРАЦІ	11
1. Бібліотекознавство та інформаційна діяльність	11
Методологічні аспекти дослідження наукової бібліотеки	11
Бібліотечна справа України: стратегічні напрями прориву	21
Бібліотечна наука в Україні: до підсумків десятирічного розвитку	23
Історичні дослідження в сучасному українському бібліотекознавстві: тенденції і перспективи	54
Трансформація змісту діяльності національної бібліотеки України в період формування інформаційного суспільства	66
Формування електронної бібліотеки як бібліотекознавча проблема	75
Иновационная библиотечная технология: пути реализации	87
Организация информационно-библиографического обеспечения научно-исследовательского коллектива	100
Інформаційне забезпечення процесу реформування вищої освіти в Україні	106
Концептуальні засади розвитку вищої бібліотечної освіти	113
Широкий профіль при узкій спеціалізації	120
2. Документознавство та соціальні комунікації	122
Структура сучасного документознавства	122
Документологія: Зміст. Перспективи	134
Проблемное поле документологических исследований	144
Размышления о несостоявшейся «дискуссии»	150
Архіви і бібліотеки в сучасному суспільстві: проблема збереження документальної історичної пам'яті	157

Как сегодня готовят документоведов-референтов?: интервью	159
До питання структуризації комунікаційних наук	170
Бібліотека та її роль у системі наукових комунікацій	174
Базова модель бібліотеки як соціально–комунікаційної інституції.....	204
Розділ II. УЧЕНИЙ. ПЕДАГОГ. ОСОБИСТІТЬ	208
Основні дати життя і діяльності професора, доктора історичних наук Михайла Семеновича Слободяника.....	208
Наукова школа	209
Бесіда із учителем	210
Кобелев О. М.	218
Бездрабко В. В.	231
Дубровіна Л. А.....	242
Власова Г. В. Ювілейні роздуми.....	252
Виноградова О.Б.....	253
Кириленко О. Г.	256
Плешкевич Е. А.	257
Швецова-Водка Г.	259
Мазурицкий А. М.	262
Фрагменты Слобониады	265
Новоженова.....	271
Ильганаева В. А.	273
Афанасьев Ю. Л.....	276
Воскобойникова-Гузева Е. В.....	279
Вилегжаніна Т. І.	281
Дригайло В. Г.	285
Іванченко	288
Палеха Ю.І.	291
Сапрыкин Георгий	294
Іменний показчик	296
Список публікацій М. С. Слободяника, включених до видання	297
Фото із життя	299

М. С. Слободяник

**БІБЛІОТЕКА. ДОКУМЕНТ.
КОМУНІКАЦІЇ:**

Вибрані праці

Керівник видавничого проекту *Зарицький В. І.*

Дизайн обкладинки *Сєдих О. О.*

Комп'ютерна верстка *Іваненко О. М.*

Підписано до друку 23.04.2010. Формат 60×84 1/16.

Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Умовн. друк. аркушів — . Обл.-вид. аркушів — 13,6. Зам. № _____

Видавництво «Ліра-К»

Свідоцтво ДК № 1156 від 17.12.2002 р.

03067, м. Київ, вул. Прилузна 14, кв. 42

тел./факс (044) 247-93-37; 450-91-96

***Замовлення на книги видавництва «Ліра-К»,
а також на книги інших видавництв можна зробити
наступним чином:***

по факсу: **(044) 450-91-96;**
електронною поштою: **lira-k@voliacable.com;**
або по телефону: **(044) 247-93-37; 228-81-12.**

Наша адреса:

03179, м. Київ, вул. Прилужна, 14, к. 42 ТОВ «Ліра-К».

Банківські реквізити:

р/р 2600600640118 в АКБ «ПРАВЕКС-БАНК»
Білицьке відділення м. Київ
МФО 321983, ЄДРПОУ 31720302
ПН 317203026059, номер свідоцтва 36055184.

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджу-
вачів видавничої продукції № 1156 серія ДК.*

**Видавництво запрошує до співпраці авторів
на взаємовигідних умовах**